

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф., д.пс.н. ИРИНА ЗИНОВИЕВА,
Специалност „Психология“, Философски факултет
Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

**за кандидатурата на доц. д-р МАРГАРИТА АНГЕЛОВА
СТЕФАНОВА-БАКРАЧЕВА – участник в процедура за заемане
на академичната длъжност "Професор" по Обща и възрастова
психология, Факултет по науки за образованието и изкуствата,
Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

Процедурата за заемане на академичната длъжност "Професор" в катедра „Социална педагогика и социално дело“, Факултет по науки за образованието и изкуствата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) по професионално направление 3.2. Психология (Обща и възрастова психология) започва с конкурс, обявен в ДВ, бр. 22 от 16.03.2021 и на сайта на СУ. В нея участва един кандидат: доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева - доцент в същата катедра.

Настоящата рецензия е изготвена в съответствие със Заповед на Ректора на СУ "Св. Климент Охридски" РД 38-236 / 17.05.2021 г. за назначаване на Научно жури, което да проведе конкурса, и решенията на първото заседание на научното жури от 27.05.2021 г.

Представяне на кандидата

Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева завършва специална педагогика във Факултета по педагогика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и получава степен магистър през 1999 г. В периода 2000 – 2003 г. тя е докторант в Департамента по психология на Института за изследване на населението и

човека към БАН. През 2004 г. защитава докторат по психология на тема „Психосоциална идентичност и субективно психично благополучие в юношеска възраст“. Същата година е избрана за асистент, а по-късно и главен асистент в секция Психология на личността и методология на психологичното измерване на същата институция. Пак там, през 2011 печели конкурс и става доцент, като продължава да работи в тази секция до 2017 г. в Под нейно ръководство са защитени 3 дисертации за степен „Доктор по психология“ – на Зорница Тоткова (2014), Красимира Минева (2015) и Боян Василев (2020).

През 2018 г., след спечелен конкурс, Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева заема позиция на щатен преподавател на длъжност „Доцент“ в катедра „Социална педагогика и социално дело“ във Факултета по науки за образованието и изкуствата (ФНОИ) на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където работи и до днес. През 2019 г. е избрана за заместник декан на ФНОИ по научната, проектната, международната дейност и връзките с обществеността.

Доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева е член на Съюза на учените в България, на Дружеството на психолозите в България и на Българската асоциация за тренинг и развитие. Член е и на редакционните колегии на списанията „Българско списание по психология“, „Реторика и комуникации“ и на две онлайн издания. Друг аспект от нейната разнообразна дейност е участието като оценител на проекти в национални конкурси по ФНИ, програмите Еразъм+ и ERA NET+. Изготвя експертни становища, доклади, отчети. Взема активно участие и в организацията на научни форуми на национално и международно равнище.

Заедно с това, тя е и практикуващ психолог, като прави тренинги в компании и неправителствени организации. Предоставя консултантски услуги, фасилитация и водене на фокус групи, обучения. Често търсен психолог в медиите, тя дава интервюта по различни теми от ежедневието, за електронни медии прави коментари и анализи.

Владее свободно писмено и говоримо английски, и в известна степен руски и френски език.

Преподавателска работа

Като щатен преподавател във ФНОИ, доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева преподава курсове по обща психология, възрастова психология,

психология на развитието, педагогическа психология и кризисна психологическа интервенция. Аудиторната и извънаудиторната заетост на кандидата удовлетворяват и надхвърлят нормативните изисквания на СУ.

Заедно с това, доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева е и хоноруван преподавател в редица други български академични институции. Още от 2014 г. преподава във Военна академия „Г. С. Раковски“ социалнопсихологичен тренинг, психология на личността, социална психология, клинична психология, масово поведение и кризисна комуникация. В Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ чете курсовете по въведение в психологията и оценка и развитие на просоциалното поведение (от 2017 г.), като има поредица от дипломни работи, защитени под нейно ръководство; сравнително отскоро – от 2019 г. – е хоноруван преподавател и в Национална художествена академия с курсове по арт-терапия и експериментални методи в психологията, базирани на изкуството.

Оценка на кандидата по минималните национални изисквания и задължителните критериите на СУ „Св. Климент Охридски“

Доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева има защитен дисертационен труд и монография – основен хабилизационен труд на тема „Идентичност и справяне със стреса“, с което изпълнява минималните национални изисквания в групи А и В. И двете са *в областта на конкурса*, с което кандидатът изпълнява и основните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“.

По група показатели Г, кандидатът е представила и две други монографии, въвн от основния хабилизационен труд, едната в съавторство. Има 4 статии, реферирани в Web of Science, две от които самостоятелни, другите – в съавторство. Те са публикувани в сп. Философия и Педагогика (2), както и в Международната конференция по автоматика и информатика във Варна (2020), което говори за уменията на кандидата да се интегрира в други академични общности, въвн от психологията.

Научната продуктивност на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева ясно личи от останалите трудове, представени в конкурса – 43 статии и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни токове, 2 студии, публикувани в нереперирани списания

с научно рецензиране или в редактирани колективни томове и 3 глави от колективна монография. Общият брой точки по група показатели Г е 601 и отново значително надхвърля както минималните национални изисквания, така и тези на СУ „Св. Климент Охридски“.

Цитиранията на трудовете на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева, които авторът е представила за участие в конкурса са общо 52, от които 4 в издания, реферирани и индексирани в SCOPUS (от които 1 от чуждестранни автори, останалите от автори от България) и 47 цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране. В това число не са включени автоцитирания. Посоченото цитиране в Manolov, M., Stoyanov, I. and Georgieva, Z. (2019) *The Role of Bulgarian Proverbs in the Modern Family. Open Journal of Social Sciences*, 7, 300-317, което кандидатът посочва като цитиране в SCOPUS, не се намира в тази база данни и следва да се изчисли като даващо 5 т. Общият сбор точки от цитирания е **535** (група от показатели Д), а не както кандидатът изчислява – 525. Това значително надхвърля минималните национални изисквания и убедително демонстрира големия отзвук, който трудовете на доц. Стефанова-Бакрачева имат в националната психологическа литература. В документацията на конкурса фигурират и редица други цитирания, но те изрично са посочени като неучастващи в конкурса и няма да бъдат коментирани, но те потвърждават заключението, че работата на доц. Стефанова-Бакрачева се оценява от психолозите в България.

Група показатели Е: Под нейното научно ръководство са защитени три докторски дисертации. Има участия в четири национални проекта и три международни, като във всички тях е била член на екипа или външен експерт. Общият сбор от точките по тази група показатели е 240, което също надхвърля минималните национални изисквания.

В заключение може да се каже, че научната продукция на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева напълно отговаря на изискванията на минималните национални изисквания и на изискванията на СУ „Св. Климент Охридски“.

Като съдържание научната продукция на кандидата е в пълно съответствие с тематиката на обявената процедура за заемане на академичната длъжност „Професор“ по Обща и възрастова психология. Работите на кандидата попадат в областта на Обща и възрастова психология, като частично покриват и гранични на нея области на психотерапията и психологията на здравето.

Научната работата на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева се отличава с комплексност и оригиналност. Всички сфери на нейните научни и педагогически интереси се характеризират с актуалност и научна и приложна значимост.

Научни приноси на кандидата

След внимателно проучване на представената документация по настоящата процедура за заемане на академичната длъжност „Професор“, съм убедена в адекватността на изложените в самооценката на кандидата научни приноси. В настоящата рецензия ще посоча само някои от приносните елементи, за да илюстрирам адекватността на кандидатурата в настоящия конкурс за АД „Професор“.

В научната продукция на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева могат да се изведат редица приносни моменти.

Първата група е свързана с отношенията на идентичността и възможностите за справяне със стреса. Някои интересни моменти в нейните изследвания са следните:

- Изграждането, повишаването и подобряването на адаптационните възможности за справяне с изискванията на контекста представлява личен ресурс. Това е израз на стабилизиране на идентичността и предпоставка за по-високо изживявано психично благополучие.
- Активните стратегии за справяне (със стреса) стимулират изграждането на идентичността, докато емоционалното фокусиране и избягването подкрепят отлагането на изборите и самоопределенията. На практика разбирането на тези процеси може да допринесе за подобряване на уменията за себerefлексия. Така могат да се постигнат от една страна, натрупване на ресурси, осигуряващи адаптивност към изискванията на средата и, от друга, по-ефективни начини на справяне със стреса. Това са вътрешни промени, които могат да траят през целия жизнен цикъл и, според автора, дават възможност за „изпреварващо себесъхранение“.
- Интересен момент в концепцията за отношенията между идентичността и справянето със стреса е тезата, че несигурността и неопределеността

обуславят по-висока степен на „несамоопределеност“ в термините на автора, но едновременно с това провокират ориентация към активни ежедневни стратегии за справяне със стреса.

Втора група: взаимоотношения на рефлексивността, смисъла в живота и благополучието

Представени са три изследвания, които проследяват връзките на нагласата за проактивна рефлексивност („проактивният майндфулнес“) и на смисъла в живота с различни видове стратегии за справяне (предимно проактивна и реактивна) и психичното благополучие и „процъфтяването“ (термин от позитивната психология). Могат да се открият три интересни резултата:

- В изследваната извадка, търсенето на смисъл е по-изразено от намерения и поддържан смисъл.
- Поддържането на статични избори по своеобразен начин спира личностното развитие и не стимулира високо преживявано психично благополучие.
- Позитивните емоции и оптимизмът са повече от негативните емоции и песимизма. Това е резултат, който противоречи на често срещаното убеждение, че в България песимизмът е по-често срещан от оптимизма.

Трета група приноси моменти е свързана с изследванията върху Аза на младите хора в България. Правят впечатление две иновативни линии на анализ:

- Изследванията върху Виртуалния Аз, начините на изграждането и поддържането му, както и връзката със смисъла в живота.
- Дерезализацията като целенасочен избор на бягство от реалността, което емпиричното изследване разкрива и като популярна съвременна стратегия за справяне

Това са само част от приносните моменти в научните трудове на доц. д-р Маргарита Стефанова-Бакрачева. Рецензията няма намерението да изреди всички, а да илюстрира задълбочеността на подхода на участника в конкурса и да покаже степента на съответствие между изискванията на позицията, за която се кандидатства, и качествата на кандидата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева е човек с изключителна работоспособност, целенасоченост и упоритост. Ползва се с авторитет сред академичната общност. Нейните трудове са широко цитирани в българската психологическа литература.

Със своите научни разработки внася съществени приноси в областта на психологическата теория и практика. Работите ѝ са оригинални и интригуващи.

Притежава богат педагогически и научен опит.

Тематиката на публикациите е в пълно съответствие с тематиката на обявения конкурс. Научната и педагогическа дейност на кандидата удовлетворяват напълно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение, както и съответния Правилник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Всичко това ми дава основание с пълна убеденост в научните и педагогически достойнства на доц. д-р Маргарита Ангелова Стефанова-Бакрачева да подкрепя нейната кандидатура в настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „Професор“ по Обща и възрастова психология в катедра „Социална педагогика и социално дело“ на Факултета по науки за образованието и изкуствата в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

София,

11 юли 2021 г.

ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ:

ПРОФ. Д.ПС.Н. ИРИНА ЗИНОВИЕВА